

Zygmunt Klukowski, *Książka ma dziwny urok*, opracowanie i przedmowa Dariusz Górny Zamość 2020. ISBN 978-83-950656-8-2

O życiu i działalności zawodowej oraz naukowej doktora Zygmunta Klukowskiego (1885-1959) pamiętają nie tylko mieszkańcy Szczebrzeszyna, gdzie spędził większą część swego życia. Urodzony w Odessie, gdzie jego ojciec prowadził aptekę, studiował medycynę w Moskwie i Krakowie. W domu rodzinnym Zygmunta czytano książki i prenumerowano czasopisma polskie, co ukształtowało jego umysłowość. Pracując w Nieświeżu i Żołudku zapoznał się z dokumentami Ordynacji Nieświejskiej, co pozwoliło mu napisać pierwszą pracę naukową z zakresu historii medycyny. Uczestniczył w działalności niepodległościowej Polskiej Partii Socjalistycznej, kolportując nielegalne wydawnictwa do Warszawy. Z książkami nigdy się nie rozstawał. Podczas I wojny światowej służył w sanitariacie armii rosyjskiej m.in. w Symferopolu na Krymie, gdzie czekając w długiej kolejce po chleb, czytał „Aforyzmy Hipokratesa”. Po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej walczył jako żołnierz Wojska Polskiego, a kiedy sytuacja polityczna ustabilizowała się, objął zarząd Szpitala św. Katarzyny w Szczebrzeszynie, równocześnie oddając się swoim humanistycznym pasjom. Stał się animatorem życia kulturalnego Zamościa, założył Koło Miłośników Książki w tym mieście i został jego prezesem, zorganizował wystawę książki polskiej, uczestniczył w zjazdach bibliofilów, redagował czasopismo „Tekka Zamojska”, przyczynił się do powstania w Zamościu muzeum regionalnego, podejmował różne inicjatywy na rzecz popularyzowania czytelnictwa. Po wybuchu II wojny światowej został żołnierzem Związku Walki Zbrojnej, potem kierownikiem Biura Informacji i Propagandy Zamojskiego Inspektoratu Armii Krajowej. Leczył partyzantów, także w szpitalu, a jednocześnie gromadził dokumenty ruchu oporu, wspomnienia i relacje jego uczestników. Zebrane przez niego materiały źródłowe zostały wydane w czterech tomach „Materiałów do dziejów Zamojszczyzny w latach 1939-1944” i wykorzystane w jednym z procesów norymberskich, a on występował jako świadek pacyfikacji Zamojszczyzny. Po wyzwoleniu Szczebrzeszyna podjął starania o szybkie wznowienie nauki w szkołach, a w 1948 roku o założenie miejskiej biblioteki. Już od 1946 roku szykanowały go władze komunistyczne, żądając ujawnienia archiwum zamojskich oddziałów AK. Był trzykrotnie aresztowany.

W 1953 roku doktor Klukowski został skazany na 10 lat więzienia, a jego przybrany syn Tadeusz rozstrzelany. Po wyjściu z więzienia praktykował jako lekarz i dopiero polityczna odwilż 1956 roku sprawiła, że został zrehabilitowany przez władze PRL. W 1959 roku otrzymał nagrodę tygodnika „Polityka” za „Dziennik z lat okupacji” jako najlepszy zapis w najnowszej historii Polski oraz Order Białego Kruka ze Wstęgą Białej Myszy, najwyższe polskie odznaczenie bibliofilskie. Wartość prac historycznych doktora Klukowskiego nie zmieniła się. W 2017 roku Wydawnictwo Karta opublikowało pod tytułem „Zamojszczyzna. 1919-1959” ko-

lejną wersję jego dzienników i wspomnień, w których przedstawiał wielką historię z perspektywy świadka zbrodni nazistowskich, sowieckich i dokonywanych w komunistycznej Polsce. Dzięki wnukowi, Andrew Klukowskiemu, jego książki ukazały się też w języku angielskim. Zygmunt Klukowski był więc człowiekiem utalentowanym, odważnym i szlachetnym, a przy tym okrutnie doświadczonym przez władze komunistyczne.

Niewielka książka prezentująca jego pracę „Książka ma dziwny urok” (udostępnioną przez Główną Bibliotekę Lekarską) powstała dzięki Dariuszowi Górnemu, filologowi-neurologopedzie, poecie, miłośnikowi historii Zamojszczyzny, popularyzatorowi postaci i zasług Zygmunta Klukowskiego. Prezentowany w książce tekst Klukowskiego, prawdopodobnie wykład, przedstawia dzieje sztuki drukarskiej.

(AM)